

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Doornzelemolen in Evergem

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Doornzelemolen, Evergem, Doornzele, Dries zonder nummer – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/44019/102.1

9/06/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Historiek van het beschermings- en beheersdossier	4
1.3.1.	Bescherming als monument.....	4
1.3.2.	Beheer en handhaving	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	5
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	6
2.1.1.	Inleiding	6
2.1.2.	Zeldzaamheid	6
2.1.3.	Herkenbaarheid	7
2.1.4.	Representativiteit	7
2.1.5.	Ensemblewaarde	7
2.1.6.	Contextwaarde	7
2.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	8
2.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	8
2.4.	Juridische toestand	8
2.4.1.	Adres en kadaster	8
2.4.2.	Onroerend Erfgoed	8
2.4.3.	Omgeving	8
2.4.4.	Natuur en Bos.....	9
3.	Bronnen	9
4.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	9
4.1.	Omgevingsplan	9
4.2.	Fotobijlage	9
4.3.	Documentatie	9
4.4.	Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen	9

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit dossier werd opgemaakt naar aanleiding van een typologisch-thematisch evaluerend onderzoek naar windmolens in Vlaanderen.

De Vlaamse Regering heeft zich in het Regeerakkoord (2019-2024) als doel gesteld om te onderzoeken of het behoud van het beschermd erfgoed geslaagd is. De herevaluatie van windmolens (2020-2021) diende hierbij als één van de pilootprojecten. Alle bewaarde traditionele windmolens in Vlaanderen werden in het kader van dit project geherevalueerd binnen een thematisch-typologisch toetsingskader en op basis van de huidige erfgoedwaarden en criteria. De resultaten en methodologie van dit onderzoek zijn terug te vinden in het gepubliceerde rapport: [Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen](#).

Op basis van dit onderzoek zijn vijf opheffingsdossiers van beschermde windmolens (al dan niet met hun omgeving), evenals één opheffingsdossier van een beschermde molenaarswoning en één opheffingsdossier van een beschermde molenomgeving toegevoegd aan de beschermingskalender 2022. Dit dossier betreft de opheffing van de bescherming als monument van de Doornzelemolen in Evergem. De bescherming als cultuurhistorisch landschap van Doornzele Dries blijft behouden.

1.1. Situering

De als monument beschermde Doornzelemolen bevindt zich op een aarden molenbelt aan de westelijke ingang van de Doornzele Dries in Evergem (Oost-Vlaanderen).

De Doornzelemolen werd op 30 april 1945 bij besluit van de Regent beschermd als monument. De Doornzelemolen is eveneens opgenomen in de bescherming van de Doornzele Dries als cultuurhistorisch landschap bij ministerieel besluit van 30 juni 1992.

1.2. Historisch overzicht¹

De Doornzelemolen werd in 1839 opgericht aan de westzijde van de Doornzele Dries. Voorheen stond op die plaats een houten standaardmolen, waarvan de eerste vermelding teruggaat tot het einde van de 14de eeuw. Gebouwd als stenen beltmolen (met doorgang) van het type binnen- of kettingkruier deed de Doornzelemolen tot 1948 dienst als korenwindmolen.

1.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier²

1.3.1. Bescherming als monument

De Doornzelemolen werd op 30 april 1945 bij besluit van de Regent beschermd als monument omwille van zijn (niet nader gemotiveerde) artistieke, esthetische, oudheidkundige en historische waarde als stenen windmolen. Op het ogenblik van de bescherming was de stenen beltmolen nog windmaalvaardig en had de molen nog een zeer

---

¹ Gebaseerd op AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: *Romp Doornzelemolen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/33783> (geraadpleegd op 19 januari 2022).

² Tenzij anders vermeld is dit gebaseerd op het lopend archief van Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Doornzelemolen Evergem.

hoge erfgoedwaarde. Typologisch ging het immers om een zeldzame binnen- of kettingkruier.

1.3.2. Beheer en handhaving

De Doornzelemolen, die op het ogenblik van de bescherming in 1945 in een goede staat verkeerde, werd in 1948 geteisterd door een februaristorm waarbij het gevluht en de askop afbraken. De stenen bergmolen werd daarna niet meer windmaalvaardig gerestaureerd. Voortaan werd enkel met mechanische kracht gemalen. In 1957 werd de molenromp zonder toelating ook van zijn molenkap ontdaan (zie foto's in documentatiebijlage 4.3.).

In 1995 werd de molenromp, die tot 1970 in bedrijf was gebleven als mechanische maalderij, aangekocht door de gemeente Evergem. Omdat de gemeente over drie windmolens beschikte (een stenen grondzeiler en twee stenen bergmolens, waarvan twee windmaalvaardig), en een maalvaardige buitenrosmolen, werd – met instemming van de Afdeling Monumenten en Landschappen – voor een niet-windmaalvaardige restauratie van de Doornzelemolen geopteerd. Bij de betoelaagde renovatie in 2000-2002 werd de molen ingericht als uitkijktoren (met zicht op de middeleeuwse dries) en een multifunctionele plek (met in de molenbelt een cafetaria, keuken en sanitair en op de verdiepingen expositie- en vergaderruimtes). Daarbij werd de romp afgewerkt met een plat dak met belvédère, werd een nieuwe buitentrap voorzien en werd alle buitenschrijnwerk op vier als decoratief element bewaarde authentieke luiken na volledig vernieuwd. De houten vloeren en trappen werden vervangen en alle restanten van de maalinrichting werden weggewerkt. Enkel de oorspronkelijke indeling van de molen met een doorgang in de belt en vier niveaus in de molenromp bleef behouden. Het resultaat van deze "*voor het Vlaamse molenpatrimonium vrij unieke restauratie- en herbestemmingsopties*",³ die met goedkeuring van het Vlaamse Gewest werden uitgevoerd, bleek een harde restauratie waarbij zeer veel erfgoedelementen en -kenmerken onherstelbaar verloren gingen. Plannen om de omgeving van de molen in te richten, onder meer als speelterrein voor de in de molen gevestigde krulbollenvereniging, gingen uiteindelijk niet door.

Vanuit de thematisch-typologische herevaluatie van het windmolenerfgoed in Vlaanderen (2020-2021) werd voor deze windmolen een opheffing van de bescherming als monument voorgesteld.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 15 februari 2022. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de huidige toestand van het onroerend goed.

---

³ Nota van Hilbrand De Vuyst (toenmalige erfgoedconsulent), 2001 (in lopend archief van Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Doornzelemolen Evergem).

De Doornzelemolen in Evergem bevindt zich in een goede bouwfysische toestand. Een recent rapport van Monumentenwacht Oost-Vlaanderen is niet voorhanden. De laatste inspectie vond plaats in 2012.⁴

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

2.1.1. Inleiding

Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "*door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming*".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde. Deze evaluatie is gebaseerd op de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgooederen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontlenen. Daarnaast zijn de vijf selectiecriteria gebruikt die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:

1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;

2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;

3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;

4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;

5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

2.1.2. Zeldzaamheid

De Doornzelemolen is niet zeldzaam als graanwindmolen van het type stenen bergmolen, daterend uit het tweede kwart van de 19de eeuw (industrieel-archeologische waarde). De

---

⁴ MONUMENTENWACHT OOST-VLAANDEREN 2012: 40290/2012/M – Evergem, Molenromp Doornzeledries.

molen had op moment van bescherming wel een hoge zeldzaamheid als kettingkruier maar dit is niet meer het geval aangezien dit kruisysteem bijna volledig verdwenen is (technische waarde). Andere beschermde windmolens in Vlaanderen hebben dit kettingkruisysteem wel behouden. In Evergem zelf is met de beschermde Wippelgem- of Gerardsmolen een windmaalvaardig voorbeeld van een stenen beltmolen van hetzelfde type (kettingkruier) bewaard.⁵ De Doornzelemolen vult met andere woorden geen gewichtig hiaat in het beschermd molenbestand op Vlaams niveau in.

2.1.3. Herkenbaarheid

Op het moment van de bescherming in 1945 was de Doornzelemolen nog windmaalvaardig en had hij nog een hoge herkenbaarheid (industriële-archeologische waarde). Door een storm in februari 1948 zette zich echter de teloorgang van de molinologische erfgoedelementen en -kenmerken in. Het gevlucht en de askop braken af en in 1957 werd de molenkap verwijderd, waardoor ook het karakteristieke kettingkruisysteem op enkele haken na verdween. Enkel de stenen molenromp en de molenbelt, die tot 1970 een mechanische maalderij bevatten, bleven bewaard. Een harde restauratie in 2000-2002 deed verder afbreuk aan zowel de uit- als inwendige kenmerken van de stenen bergmolen. Naar toenmalige restauratie- en herbestemmingsinzichten werd de romp afgewerkt met een plat dak met belvédère, waardoor de molenconfiguratie nog meer afweek van de op het ogenblik van bescherming windmaalvaardige Doornzelemolen. Ook de vernieuwing van het schrijnwerk, de zoldervloeren en trappen, het elimineren van de restanten van de maalinrichting en het vervangen van de tongewelven van de twee gelijkvloerse ingangen zorgden voor een verregaande aantasting van de herkenbaarheid. Door de aantasting en het verlies van zowel de uitwendige als de inwendige erfgoedkenmerken en -elementen is herstel van de stenen Doornzelemolen enkel mogelijk via een reconstructie met nieuwe materialen.

2.1.4. Representativiteit

De Doornzelemolen is representatief voor de vele stenen beltmolens uit het tweede kwart van de 19de eeuw in deze regio. Dit geldt echter ook voor heel wat andere beschermde windmolens die hoger scoren op de andere criteria (industriële-archeologische waarde).

2.1.5. Ensemblewaarde

Qua ensemblewaarde scoort de Doornzelemolen relatief laag door het ontbreken van de oorspronkelijke molentechniek, binneninrichting, kap, wieken en staart (industriële-archeologische waarde).

2.1.6. Contextwaarde

De Doornzelemolen bewaart een waardevolle omgeving, met name de middeleeuwse Doornzele Dries bij de cisterciënzerabdij van Doornzele (1234-1796), waar al zeker sinds 1414 een windmolen stond op de plek van de Doornzelemolen (historische waarde). Zo bestendigt de Doornzelemolen de laatmiddeleeuwse molenbiotoop aan de westzijde van de Doornzele Dries.

---

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Gerardsmolen* [online] <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8544> (geraadpleegd op 13 januari 2022).

2.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De nog beperkte industrieel-archeologische en technische waarde van de Doornzelemolen worden voldoende geregistreerd in dit inhoudelijk dossier bij het opheffingsdossier. De historische waarde blijft behouden door de bescherming als cultuurhistorisch landschap van Doornzele Dries. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist.

2.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument van de Doornzelemolen wordt volledig opgeheven omdat uit de toetsing aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde blijkt dat het goed als geheel nog onvoldoende erfgoedwaarde heeft voor een bescherming als monument.

Het kadastraal perceel gevat door de opheffing is opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Adres en kadaster

De Doornzelemolen werd beschermd als monument met de volgende adresgegevens: te Evergem (gehucht "Doornzele-Dries"), kadastraal omschreven als: artikel 3162, sectie A, nr. 698A.

Vandaag is dat: Doornzele Dries zonder nummer in Evergem, bekend ten kadaster: Evergem, 1ste afdeling, Sectie A, perceelnummer 698/B. De kadastrale gegevens van het beschermd onroerend goed werden gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming.

2.4.2. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De Doornzelemolen is beschermd als monument:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8547>.

De Doornzelemolen is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/71692>.

De Doornzelemolen ligt binnen de perimeter van het beschermd cultuurhistorisch landschap van de Doornzele Dries:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8818>.

2.4.3. Omgeving

Het beschermde monument Doornzelemolen is volgens het gewestplan gelegen in parkgebied. Het perceel is niet gelegen in een BPA of RUP.

2.4.4. Natuur en Bos

Het beschermde monument bevindt zich noch in een habitatrictlijngebied noch in een vogelrichtlijngebied.

3. BRONNEN

- Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, lopend archief, Doornzelemolen Evergem.
- MONUMENTENWACHT OOST-VLAANDEREN 2006: 40290/2006/M – Doornzele, Molenromp Doornzeledries.
- MONUMENTENWACHT OOST-VLAANDEREN 2012: 40290/2012/M – Evergem, Molenromp Doornzeledries.
- VANDEWEGHE E., BECUWE F., DE SADELEER S. & DECOODT H. 2021: *Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen*, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 187, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: Romp *Doornzelemolen* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/33783> (geraadpleegd op 17 januari 2022).
- DENEWET L. & Holemans H. 2020: *Doornzelemolen* [online], <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=525> (geraadpleegd op 17 januari 2022).

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastrmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

4.4. Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen